ชื่อเรื่อง : ผลของระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ ต่อความพึงพอใจในการได้รับความรู้ของมารดาหลังคลอดที่มารับบริการห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ

ผู้วิจัย : พัชรี ควรสิน ปณิดา ดวงใจ

หน่วยงาน : ตึกพิเศษเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลเสนา

ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา

จากจำนวนผู้ป่วยที่มารับบริการที่ห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ โรงพยาบาลเสนา มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น นับตั้งแต่เริ่มเปิดให้บริการ พ.ศ. 2552 ถึง พ.ศ. 2553 เป็นจำนวน 5,408 ราย และ 1,497 ราย (สถิติผู้มารับบริการ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ, 2553) การเปิดให้บริการเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาและการพยาบาลจากภาวะเจ็บป่วยทุกแผนกและจากจำนวนพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานให้การบริการยังมีจำนวนที่ยังไม่เพียงพอกับภาระงาน ซึ่งจากสถิติพบผู้มารับบริการแผนกสูติกรรมนั้นเป็นมารดาหลังคลอดมีจำนวนการใช้บริการเข้าพักห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ มากที่สุด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2553 เป็นจำนวน 291 และ 215 คน (สถิติผู้มารับบริการ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ, 2553) ส่งผลให้พบผลการสำรวจความคิดเห็นความพึงพอใจในการได้รับการพยาบาล ด้านการได้รับความรู้จากพยาบาลจาก พ.ศ. 2552 และ พ.ศ. 2553 ลดลงคิดเป็นร้อยละ 92.89 และ 88.80 (ผลสำรวจความพึงพอใจผู้มารับบริการ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ, 2553)

จากสภาวการณ์นี้ จึงอาจเป็นปัญหาด้านการดูแลสุขภาพต่อไปของผู้มารับบริการห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ ที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นต่อไปในอนาคตได้ รวมทั้งความพึงพอใจในการบริการของพยาบาลลดลงย่อมหมายถึง การบริการที่มีคุณภาพลดลงและยังส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการบริการของโรงพยาบาล (ลลิตา กระจ่างโพธิ์, 2546)

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยพบแนวทางการให้การพยาบาลในการให้ความรู้อย่างมีแบบแผนแก่ผู้ป่วยมารดาหลังคลอดขณะที่อยู่โรงพยาบาล เพื่อให้มารดาหลังคลอดเกิดความพึงพอใจในการได้รับความรู้ที่เพิ่มมากขึ้นและยังอาจส่งผลให้สามารถดูแลตนเองและบุตรได้ถูกต้องเหมาะสม โดยการใช้รูปแบบของระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ (Education supportive nursing system) โดยที่พยาบาลใช้ความสามารถทางการพยาบาลในการให้ความช่วยเหลือ เช่น การสอน การให้กำลังใจ และคอยกระตุ้นเตือนให้ผู้ป่วยและบุคคลในครอบครัวดูแลตนเองได้มีประสิทธิภาพ โดยการให้การดูแลผู้ป่วยอย่างเป็นองค์รวม จะเป็นการความเพิ่มระดับของความพึงพอใจซึ่งเกิดขึ้นจากการสนองตอบต่อความต้องการและเพิ่มความสามารถในการดูแลตนเอง (สมจิตร หนุเจริญกุล, 2536) ของผู้ป่วยสามารถปฏิบัติตัวได้ถูกต้องและเหมาะสมกับโรคที่

เป็นอยู่ ส่งเสริมความก้าวหน้าในการรักษา ลดการเกิดภาวะ แทรกซ้อนและคงไว้ซึ่งคุณภาพชีวิต และเกิดความผาสุก (Well-being)

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการได้รับความรู้ของมารดาหลังคลอดที่มารับบริการห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ เกี่ยวกับระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้

สมมุติฐานการวิจัย

ความพึงพอใจในการได้รับความรู้ของมารดาหลังคลอดที่มารับบริการห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ โรงพยาบาลเสนา สูงขึ้นหลังได้รับระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทฤษฎีการพยาบาลของโอเร็ม (2001) ซึ่งระบบการพยาบาลเป็นหนึ่งในทฤษฎีย่อยในทฤษฎีการพยาบาลของโอเร็ม โดยใช้การสนับสนุนและให้ความรู้แก่ผู้ป่วยและญาติต้องมีการสร้างสัมพันธภาพร่วมกับการประเมินปัญหาและความต้องการการดูแลการวางแผนเพื่อให้การดูแลตนเองร่วมกัน โดยมีกระบวนการดังนี้ 1. การสอน 2. การชี้แนะ 3. การสนับสนุน 4. การจัดสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการให้กำลังใจ คอยกระตุ้นเตือนให้ผู้ป่วยพยายามที่จะดูแลตนเองและสนองตอบต่อความต้องการและยังเพิ่มความสามารถในการดูแลตนเอง (สมจิตร หนุเจริญกุล, 2536) การส่งเสริมความ ก้าวหน้าในการรักษา และคงไว้ซึ่งคุณภาพชีวิต ซึ่งการรับรู้ถึงความเป็นอยู่ของตนในแต่ละบุคคลเป็นการแสดงออกถึงความพึงพอใจของผู้ป่วยและญาติหรือผู้มารับบริการ ห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ โรงพยาบาลเสนาที่สูงขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi – experimental research) แบบหนึ่งกลุ่มวัดซ้ำ (Pretest-Posttest design: one group) โดยมีการวัด 2 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ต่อความพึงพอใจในการได้รับความรู้ของมารดาหลังคลอดที่มารับบริการห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ โรงพยาบาลเสนา

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ มารดาหลังคลอด โดยผ่านการคลอดบุตรทางหน้าท้องและทางช่องคลอดที่มาเข้าพักที่ห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ โรงพยาบาลเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่เดือนกันยายน – พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposesive Sampling) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ตามคุณสมบัติทุกคน เข้าเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับคัดเลือก กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณขนาดตัวอย่างเป็นไปตามการวิจัยครั้งนี้ที่ใช้ตาราง Statistical Power Table ของKraemer and Thiemann, 1987 cited in Burns & Grove (2005) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 22 ราย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้กลุ่มตัวอย่าง 24 ราย หลังจากนั้นจึงนำการปฏิบัติตามระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้โดยพยาบาลวิชีพที่ปฏิบัติงานที่ห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ ทุกคนต้องปฏิบัติตามขั้นตอน และเกิดความเข้าใจตามระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ในแนวทางเดียวกัน โดยมีขั้นตอน ดังรายละเอียด ดังนี้

1. การสอนโดยการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอดการดูแลบุตรและการให้นมบุตร โดยการให้ความรู้จากคู่มือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีเนื้อหาครอบคลุมการปฏิบัติของมารดาหลังคลอดอย่างครบถ้วน

2. การชี้แนะ ซึ่งจะช่วยให้มารดาหลังคลอดได้ตระหนักถึงปัญหา แนะนำแนวทางแก้ปัญหา โดยจะช่วยให้มารดาหลังคลอดตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้

3. การสนับสนุน โดยการกระตุ้นเตือนการปฏิบัติตัว การเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างซักถาม แสดงความคิดเห็น และการให้กำลังใจ ส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลตนเองให้มารดาหลังคลอดสามารถปฏิบัติตัวได้ถูกต้องและเหมาะสม ด้วยการปฏิบัติอย่างอ่อนโยนและนุ่มนวล

4. การจัดสิ่งแวดล้อม การจัดให้มารดาหลังคลอดได้พัฒนาความสามารถในการดูแลตนเอง เช่นการพบกับเจ้าหน้าที่สุขภาพ หรือการพูดคุยกับมารดาหลังคลอดด้วยกัน การกระตุ้นให้ญาติมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือมารดาหลังคลอด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ส่วน ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1.1 ข้อมูลทั่วไปข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล และ ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ ได้แก่ อายุ อาชีพ ศาสนา สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ความพอเพียงของรายได้ สิทธิในการรักษา ประวัติการคลอด ลักษณะครอบครัว โรคประจำตัวและประวัติการเจ็บป่วย

1.2 แบบสอบถามความพึงพอใจในการได้รับความรู้ของมารดาหลังคลอดที่มารับบริการห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ โรงพยาบาลเสนา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีเนื้อหาครอบคลุมการปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ คู่มือการปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยการนำเอาความรู้ทางวิชาการในการปฏิบัติของมารดาหลังคลอด

เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 ท่าน ประกอบด้วย หัวหน้าพยาบาลประจำหอผู้ป่วยพิเศษ จำนวน 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญพยาบาลด้านสูติศาสตร์จำนวน 1 ท่าน และผ่านการนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 ราย และกลุ่มตัวอย่าง 24 ราย หลังจากนั้นนำแบบสอบถามมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค เท่ากับ .97

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการทดลองในมนุษย์ของโรงพยาบาลเสนาแล้ว

ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยหรือผู้ช่วยวิชัยซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงานที่ห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ สอบถามกลุ่มตัวอย่าง ตามแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล และแบบสอบถามความพึงพอใจในการได้รับความรู้ของมารดาหลังคลอด ที่ห้องพัก ห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติ ฯ หลังจาก 8 ชั่วโมงแรกที่มารดาหลังคลอดเข้าพักที่ห้องพิเศษ

ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยหรือผู้ช่วยวิชัยประเมินความพึงพอใจ ตามแบบสอบถามความพึงพอใจในการได้รับความรู้ของมารดาหลังคลอด ในวันที่มารดาหลังคลอดกลับบ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติพรรณนา สถิติทดสอบค่าที

ผลการวิจัย

จากการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจในการได้รับความรู้ของมารดาหลังคลอดระหว่างก่อนและหลังที่ได้รับระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ มารดาหลังคลอดมีความพึงพอใจในการได้รับความรู้หลังได้รับระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้แตกต่าง

จากก่อนได้รับระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.05$) ดังตารางที่ 1

ตาราง 1

เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจในการได้รับความรู้ของมารดาหลังคลอด (n=24) ระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยสถิติทดสอบที (Dependent t-test)

ความพึงพอใจในการได้รับความรู้	Min	SD	*t*	df	p-value
ก่อนการทดลอง	108.46	17.15	3.75	23	< 0.001*
หลังการทดลอง	125.5	16.23			

*p<.05

อภิปรายผลการวิจัย

มารดาหลังคลอดที่มารับบริการห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ โรงพยาบาลเสนามีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจในการได้รับความรู้สูงขึ้น หลังได้รับระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เนื่องจากระบบการพยาบาลและให้ความรู้ที่ผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาประยุกต์ใช้นั้น ในกิจกรรมต่างๆ ได้มีการปฏิบัติตามแนวทางที่มีแบบแผนขั้นตอนของแนวคิดระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ มีดังนี้ 1. การสอนโดยการความรู้การปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอด 2. การชี้แนะ 3. การสนับสนุน ให้กำลังใจ และการช่วยเหลือต่างๆ 4. การจัดสิ่งแวดล้อมให้มีความเหมาะสมตามความต้องการของมารดาหลังคลอด ทำให้ในทุกขั้นตอนพยาบาลวิชาชีพกับมารดาหลังคลอดมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน การให้ความรู้ในการปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอด ได้แก่ เรื่อง บรรเทาอาการเจ็บปวด การดูแลแผลฝีเย็บหรือแผลผ่าตัด การทำความสะอาดร่างกาย การพักผ่อน อาหาร การขับถ่าย การผ่อนคลายความเครียด การดูแลเต้านม การมีเพศสัมพันธุ์ การตรวจหลังคลอด น้ำคาวปลา การคุมกำเนิด การสังเกตอาการผิดปกติ การให้นมบุตร การเก็บนม อาบน้ำเช็ดตาและสะดือ การส่งเสริมพัฒนาการ การฉีดวัคซีน การออกกำลังกาย ในการทำกิจกรรมต่างๆ ของพยาบาลวิชาชีพที่ให้การดูแลมารดาหลังคลอดที่เข้าพักห้องพิเศษ จึงต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลปะ และเป็นการทบทวนความรู้ในการดูแลมารดาหลังคลอดด้วยเช่นกัน เพื่อให้เป็นไปตามแบบแผนของระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ และการพยาบาลดังกล่าวที่เกิดขึ้นเป็นไปตามความต้องการของมารดาหลังคลอด เพื่อขอรับความช่วยเหลือจากพยาบาล และเป็นการดูแลช่วยเหลือร่วมกันของพยาบาลและมารดาหลังคลอด มารดาหลังคลอดและญาติจึงมีความพึงพอใจในการให้ความรู้เพิ่มขึ้น ร่วมกับการแจกคู่มือการปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอดทั้งขณะที่อยู่โรงพยาบาลและให้กลับไปที่บ้าน จึงอาจจะนำไปสู่การดูแลตนเองอย่างต่อเนื่องต่อไปได้

ข้อจำกัดของการวิจัย

จากสถานการณ์ในการปฏิบัติงานจริงของพยาบาลวิชาชีพห้องพิเศษ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ ที่มีภาระงานมาก จึงอาจทำให้การพยาบาลตามขั้นตอนของโปรแกรมตามระบบพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ มีเวลาจำกัดที่ยังอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการของมารดาหลังคลอดในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ด้านการปฏิบัติการพยาบาล

1. พยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยซึ่งเป็นมารดาหลังคลอด ควรมีความรู้ มีบทบาทอิสระเป็นของตนเอง ตามบริบทของมารดาหลังคลอดแต่ละราย และควรได้รับการสนับสนุนในด้านความรู้ ทักษะการดูแลมารดาหลังคลอดและทารกแรกเกิด ซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญในการนำระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ เพื่อการนำไปใช้ได้ประสิทธิภาพ

2. การเปิดโอกาสให้มารดาหลังคลอด และครอบครัวแสดงความคิดเห็น ได้แสดงออกถึงความต้องการความช่วยเหลือของตนเอง และการหาแนวทางในการดูแลร่วมกันตามระบบการพยาบาลและให้ความรู้ จะสามารถช่วยให้มารดาหลังคลอด มีความพึงพอใจ ความร่วมมือในการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น

3. ควรสนับสนุนให้นำระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ ไปประยุกต์ใช้ในระบบการดูแลมารดาที่กำลังตั้งครรภ์ที่คลินิกฝากครรภ์ และมารดาหลังคลอดที่คลินิกวางแผนครอบครัว รวมถึงหน่วยงานอื่นๆ เพื่อส่งเสริมความพึงพอใจ ส่งเสริมความร่วมมือในการรักษาและการดูแลตนเองที่ถูกต้อง

ด้านการวิจัย

1. ควรมีการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เพิ่มจำนวนมาก และการจัดกลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบเพื่อการศึกษาผลของระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ รวมทั้งการประเมินผลด้านความรู้
และการปฏิบัติตัวของมารดาหลังคลอด เพื่อความชัดเจนในการศึกษาดังกล่าว เพิ่มมากขึ้น

2. ควรประยุกต์ใช้ผลของระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ไปปรับใช้กับผู้ป่วยโรคอื่นๆ เช่น ผู้ป่วยศัลยกรรม ผู้ป่วยหนัก และหอผู้ป่วยที่มีความไม่เพียงพอของพยาบาลวิชาชีพ เป็นต้น

บรรณานุกรม

โรงพยาบาลเสนา (2553). ผลสำรวจความพึงพอใจผู้มารับบริการ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ โรงพยาบาลเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

โรงพยาบาลเสนา (2553). สถิติผู้มารับบริการ ตึกเฉลิมพระเกียรติฯ โรงพยาบาลเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.

ลลิตา กระจ่างโพธิ์. (2546). ความพึงพอใจในบริการสุขภาพของผู้ใช้บริการในโครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรคของโรงพยาบาลจิตเวชนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมจิต หนุเจริญกุล. (2536). การดูแลตนเอง: ศาสตร์และศิลปะทางการพยาบาล.พิมพ์ครั้งที่ 1 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: วี. เจ. พริ้นติ้ง,

Burns, N., & Grove, S. K. (2005). The Practice of Nursing Research: Conduct, Critique, and Utilization (5th ed.). St. Louis, Missouri: Elsevier Saunders.

Orem, D. E. (2001). Nursing Concepts of Practice (6th ed). St. Louis: Mosby.